

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ COĞRAFYA KONULARININ ÖĞRENİLMESİ VE ÖĞRETİLMESİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

*Yard. Doç. Dr. Hülya KAYALI**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı ilköğretim okulları 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi coğrafya konularının öğrenme ve öğretilmesinde öğrenci başarısını etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirlemektir. Bu amaçla dört ilköğretim okulunda öğrenim gören 196 (95 kız, 101 erkek) 6. sınıf öğrencisine anket ve başarı testi, öğretmenlerine de anket uygulanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda öğrencilerin derse yönelik tutumları, derse çalışma biçimleri, öğretmenlerin coğrafya konularını öğretirken kullandıkları yöntem ve teknikler, araç ve materyallerin öğrenci başarısı üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler : ilköğretim öğrencileri, coğrafya konuları, coğrafya konuları öğretimi.

THE FACTORS AFFECTING LEARNING AND TEACHING OF THE 6 TH GRADE OF GEOGRAPHIC ISSUES IN SOCIAL STUDIES IN ELEMENTARY SCHOOLS

SUMMARY

The aim of this study is to define the factors affecting performans of the students who are studying 6 th grade in terms of learning and teaching of Geog-raphy course issues in Social Studies. With the aim, a survey and an performance test were given to 194 students (95 female, 101 male) studying different four elementary schools and their teachers ' were also given a survey. The results show that students' attitude to the course, study types, methods and techniques using by teachers and material also affect students performance.

Key Words: Elementary students, geographic issues, teaching of geographic issues.

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi

İlköğretimde Sosyal Bilgiler temel derslerden birini oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip, öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, öğrencilere, sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitimi programıdır (Öztürk, Otluoğlu 2002:6).

İlköğretim altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersi içinde Coğrafya ve Dünyamız, Yurdumuzda Nüfus ve Yerleşme, Yurdumuzda Ekonomik Hayat konuları önemli bir ağırlığa sahiptir. Çok önemli olan bu konuların öğrenciler tarafından iyi öğrenilmesi gerekmektedir.

İlköğretim okullarında altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde öğrenci başarısında etkili olan faktörlerin neler olduğu konusunda Türkiye’de daha önce yapılmış bir çalışma bulunmadığından bu araştırmanın bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Bu araştırma ile ilköğretim altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde karşılaşılan güçlüklerin neler olduğu, öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik durumu ile öğrencilerin coğrafya konularındaki başarıları arasında bir ilişkinin olup olmadığı, öğrencilerin coğrafya konularına çalışma biçimleri ile bu konulardaki başarıları arasında bir ilişkinin olup olmadığı, öğrencilerin coğrafya konularına yönelik tutumları ile başarıları arasında bir ilişkinin olup olmadığı, coğrafya konularının öğretiminde kullanılan metot ve teknikler, araç ve materyaller ile bu konulardaki öğrenci başarısı arasında bir ilişkinin olup olmadığı sorularına cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada Sosyal Bilgiler dersi coğrafya konularında öğrenci başarısını etkileyen değişkenler betimlendiği için survey yöntemi kullanılmıştır.

Örneklem

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili ilçelerindeki ilköğretim okullarında görevli öğretmenler ile bu kurumlarda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Kadıköy, Maltepe ve Ümraniye ilçelerindeki dört ilköğretim okulunun altıncı sınıfında okuyan ve tesadüfi (random) yöntem ile belirlenmiş, 95’i kız, 101’i erkek olmak üzere toplam 196 öğrenciden ve bunların derslerine giren 2’si bayan, 2’si bay toplam 4 öğretmenden oluşmaktadır.

Okullar, farklı sosyo ekonomik ve kültürel düzeylerdeki ailelerin yaşadığı semtlerde bulunmaları esas alınarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, altıncı sınıf öğrencilerine uygulanan “Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konuları Başarı Testi”, “Öğrenci Anketi” ve öğretmenlere uygulanan “Öğretmen Anketi” ile toplanmıştır. Bu anketler ve başarı testi 2001- 2002 öğretim yılında

uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Öğretmen Anketi, öğretmenlere ait kişisel bilgiler, derse yönelik tutumları, coğrafya konularında kullandıkları yöntem, teknik ve araç gereçler ile coğrafya konularının öğretiminde karşılaştıkları sorunların neler olduğunu belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Öğrenci anketi de araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup, bu ankette öğrencilerin ailelerinin kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyi, coğrafya konularına yönelik tutumları, öğrencilerin ders dışında coğrafya konularına çalışma biçimlerini ölçmeye yönelik sorular bulunmaktadır. “Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konuları Başarı Testi” ise bir kısmı araştırmacı tarafın- dan hazırlanmış, bir kısmı da çeşitli kaynaklardan alınmış, farklı düzeylerde sorulardan oluşmuştur. Veri toplama araçlarına, uzman görüşüne başvurulduktan sonra son şekli verilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin analizi bilgisayar yardımı ile SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin frekans dağılımları ile yüzdeleri, öğrencilerin başarı testindeki sorulara verdiği doğru cevapların aritmetik ortalaması, standart sapması hesaplanmış, grupların karşılaştırılmasında varyans analizi tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR

Bulgulara ilişkin tabloların metine alınmasında gruplar arasında anlamlı farklılık bulunan değişkenlere ilişkin tablolar tercih edilmiş, anlamlı fark görülmeyen verilere ait tablolar yer darlığı nedeni ile alınmamıştır.

Öğrenci Başarısının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşması

Araştırmaya katılan öğrencilerin %48.5’i kız, %51.5’i ise erkektir. Öğrencilerin başarı testi puanları cinsiyete göre önemli bir farklılık göstermekte olup, kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha başarılı oldukları görülmektedir.

Öğrenci Başarısının Anne Babaya İlişkin Değişkenlere Göre Farklaşması

Araştırmaya katılan öğrencilerin %66.8’inin babası serbest meslek sahibi, %19.9’u işçi ve %13.3’ü memurdur . Öğrencilerin coğrafya konuları başarı testi puanları babanın mesleği değişkenine göre serbest meslek, memur ve işçi şeklin- de sıralanmakta olup, önemli bir farklılık görülmemektedir

Öğrencilerin %77.6’sının annesi ev hanımı, %11.2’si serbest meslek ile uğraşmakta, %6.6’sı işçi, %4.6’sı ise memur olarak çalışmaktadır (Tablo 1). Öğrencilerin coğrafya konuları başarı testi puanları annenin mesleği değişkenine göre önemli bir farklılık göstermektedir. Başarı testi puanının bu değişkene göre memur, ev hanımı, işçi ve serbest meslek şeklinde sıralandığı görülmektedir (Tablo 2). Ayrıca yapılan araştırmada, annesi ev hanımı olan öğrencilerin aldıkları puanların daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin anne mesleğine göre dağılımı

Seçenekler	F	%
Memur	9	4.6
İşçi	13	6.6
Ev Hanımı	152	77.6
Serbest Meslek	22	11.2
Toplam	196	100.0

Tablo 2. Öğrencilerin başarı testi puanlarının annenin mesleğine göre aritmetik ortalama ve standart sapmaları

Seçenekler	N	X	ss
Memur	9	11.2222	3.0322
İşçi	13	9.3846	3.6409
Ev Hanımı	152	10.4605	3.7994
Serbest Meslek	22	8.3636	2.4985
Toplam	196	10.1888	3.6837

Araştırmaya katılan öğrencilerin %36.7'sinin babası ilkököl, %22.4'ünün ortaokul, %17.9'ununki lise, %16.8'i üniversite, %2.6'sı diğer diye belirtilen hiç okula gitmemiş, herhangi bir örgün eğitim kurumunu tamamlamadan terk etmiş, ya da halen bir örgün veya yaygın eğitim kurumuna devam edenlerden oluşmak-tadır. Öğrencilerin %3.6'sı bu soruyu cevapsız bırakmıştır (Tablo 3). Öğrencilerin başarı testi puanı babanın öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Başarı testi puanına göre babanın öğrenim durumu üniversite, ortaokul, diğer, ilkököl ve lise şeklinde sıralanmaktadır (Tablo 4).

Babası üniversite mezunu olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha başarılı oldukları görülmektedir. Nitekim aldıkları minimum ve maximum puanlar incelendiğinde yine babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin babanın öğrenim durumuna göre dağılımı

Seçenekler	F	%
Üniversite	33	16.8
Lise	35	17.9
Ortaokul	44	22.4
İlkokul	72	36.7
Diğer	5	2.6
Cevapsız	7	3.6
Toplam	196	100.0

Tablo 4. Öğrencilerin başarı testi puanlarının babanın öğrenim durumuna göre aritmetik ortalama ve standart sapmaları

Seçenekler	N	X	Ss
Üniversite	33	11.5455	3.5452
Lise	35	9.4000	3.2828
Ortaokul	44	11.0227	3.5140
İlkokul	72	9.7778	3.7425
Diğer	5	10.0000	4.7434
Cevapsız	7	6.8571	3.1320
Toplam	196	10.1888	3.6837

Öğrencilerin %50.5'inin annesi ilkokul, %18.9'unun lise, %15.8'inin ortaokul, %7.8'sinin üniversite mezunu olup, %5.6'sı ise diğer diye belirtilen hiç okula gitmemiş, herhangi bir örgün eğitim kurumunu tamamlamadan terk etmiş, ya da halen bir örgün veya yaygın eğitim kurumuna devam edenlerden oluşmaktadır. Öğrencilerin başarı testi puanları, annenin öğrenim düzeyi değişkenine göre önemli bir farklılık göstermemektedir. Öğrencilerin başarı testi puanlarının annenin öğrenim durumu değişkenine göre diğer, lise, ortaokul, üniversite ve ilkokul diye sıralandığı görülmektedir.

Öğrenci Başarısının Öğrencinin Doğum Yeri Değişkenine Göre Farklaşması

Öğrencilerin %54.6'sı 16 yıldan fazla, %27'si 11-15 yıl arasında, %11.2'si 6-10 yıldır, %4.1'i 1-5 yıldır şehirde oturmakta olup, bu değişkene göre başarı testi puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Öğrencilerin %96.4'ü ilkokulu şehirde, %3.1'i köyde okumuş olup, öğrencilerin başarı testi puanlarının ilkokulu okudukları yere göre önemli bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Öğrenci Başarısının Derse Çalışma Değişkenine Göre Farklaşması

Öğrenme stratejileri, bireyin öğrenme sırasında duyularına gelen uyarıcıları kısa ve uzun süreli hafızaya işlemesini sağlayan teknikleri içerir. Öğrenmeyi sağlayan bu stratejiler, aynı zamanda öğrencinin motivasyonunu ve yeni öğrenilen davranışların kalıcı olmasını sağlar (Witlock, 1986:302, aktaran : Erden, 1996:78). Nitekim Erden ve Demirel (1991)'in yaptıkları araştırmada da etkili öğrenme stratejilerine sahip öğrencilerin daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin coğrafya konularına nasıl çalıştıkları incelendiğinde, öğrencilerden %38.8'i önemli yerlerin altını çizerek, %28.6'sı özet çıkararak, %12.8'i konuları ana hatları ile ele alıp konular arası bağlantı kurarak, %9.2'si öğrendiklerini öğrenme ortamını zihninde yeniden canlandırarak, %1.5'i ise çalışma biçimlerinin hepsini birlikte uygulamaktadır. Diğer diyenlerin oranı %7.1 olup, cevapsızlar ise %2'dir (Tablo 5).

Öğrencilerin başarı testi puanları ile coğrafya konularına çalışma metotları arasında ilişki incelendiğinde konuları ana hatları ile ele alıp konular arası bağlantı kuranların başta olmak üzere, önemli yerlerin altını çizerek çalışanlar, özet çıkararak çalışanlar, öğrendiklerini öğrenme ortamını zihninde yeniden canlandırarak çalışanların sıralandıkları görülmektedir. Çalışma metotlarını diğer ve hepsi diye cevap verenlerin bunu izledikleri görülmektedir (Tablo 6). Öğrencilerin aldıkları minimum ve maximum puanlar incelendiğinde önemli yerlerin altını çizerek çalışanların daha yüksek puanlar aldıkları, bunu özet çıkararak çalışanlar ve konuları ana hatları ile ele alıp konular arası bağlantı kuranların izledikleri görülmektedir.

Tablo 5. Öğrencilerin coğrafya konularına çalışma durumuna göre dağılımı

Seçenekler	F	%
Özet çıkartmak	56	28.6
Önemli yerlerin altını çizmek	76	38.8
Konuları ana hatları ile ele alıp konular arası bağlantı kurmak	25	12.8
Öğrendiklerini öğrenme ortamını zihinde yeniden canlandırmak	18	9.2
Hepsi	3	1.5
Diğer	14	7.1
Cevapsız	4	2.0
Toplam	196	100.0

Tablo 6. Öğrencilerin başarı testi puanlarının ders çalışma biçimlerine göre aritmetik ortalama ve standart sapmaları

Seçenekler	N	X	Ss
Özet Çıkarmak	56	10.2143	3.4678
Önemli yerlerin altını çizmek	76	10.3816	4.1214
Konuları ana hatları ile ele alıp konular arası bağlantı kurmak	25	10.5200	3.7094
Öğrendiklerini öğrenme ortamını zihinde yeniden canlandırmak	18	9.8333	3.2585
Hepsi	3	9.0000	1.0000
Diğer	14	9.6429	3.4106
Cevapsız	4	8.50000	2.5166
Toplam	196	10.18888	3.6837

Öğrenci Başarısının Ders Öncesi Hazırlık ve Derse Çalışma Süresi Değişkenlerine Göre Farklılaşması

Öğrencilerin coğrafya konularına ders öncesi hazırlık yapmaları, onların derste bilmedikleri konuları daha kolay öğrenmeleri dolayısı ile daha başarılı olmalarında

önemli bir etken olmaktadır.Yapılan araştırmada öğrencilerden ders öncesi hiç hazırlık yapmayanların oranı %6.6 , az hazırlık yapanların %26.5, oldukça hazırlık yapanların %36.2, tam hazırlık yapanların ise %29.1 olup, bu soruyu cevapsız bırakanların oranı %1.5'dir.

Öğrencilerin coğrafya konularına bir haftada ayırdıkları çalışma süresi incelendiğinde coğrafya konularına çalışmak için iki saat ayıranların oranı %30.1, bir saat ayıranların oranı %29.6, üç saat ayıranların oranı %17.3, hiç ayırmayanların oranı %10.7 dört saat ayıranların oranı %5.1, beş saat ayıranların oranı %3.6 olup, cevapsızlar ise %3.6 gibi bir orana sahiptir.

Öğrencilerin ders dışı coğrafya konularına ayırdıkları çalışma süresi ile başarı puanları arasındaki ilişki incelendiğinde sıralamanın dört saat , üç saat, hiç ayırmayan , bir saat, beş saat ve cevapsız şeklinde olduğu görülmektedir.

Öğrenci Başarısının Kaynak Kullanımına İlişkin Değişkenlere Göre Farklaşması

Öğrencilerin, coğrafya konularının öğreniminde etkili olan kaynak kullanımında atlasın çok önemli bir yeri vardır. Atlaslar hem coğrafya, hem de tarih dersinin hedef davranışlarını kazandırmada etkili birer araçtır (Sönmez, 1998: 162). Bilgilerin kalıcılığı üzerinde önemli bir etkisi olan atlas kullanımı ile öğrencilerin başarı testi puanları arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Coğrafya konularının öğreniminde öğrencilerin %43.9'u ara sıra , %16.8'i sık sık, %11.2'si her zaman atlas kullandıklarını , %8.2'si ise hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 7). Öğrencilerin aldıkları maximum ve minimum başarı testi puanı incelendiğinde atlası her zaman kullananların çok daha başarılı oldukları ve en yüksek puanları aldıkları görülmektedir.Nitekim atlas kullanımı ile başarı testi puanları arasındaki ilişki incelendiğinde de her zaman ,sık sık,ara sıra ,ve hiç şeklinde bir sıralama söz konusudur (Tablo 8).

Tablo 7. Öğrencilerin coğrafya konularına çalışırken atlastan yararlanmalarına göre dağılımı

Seçenekler	F	%
Hiç	16	8.2
Ara sıra	86	43.9
Sık sık	33	16.8
Her zaman	22	11.2
Cevapsız	39	19.9
Toplam	196	100.0

Tablo 8. Öğrencilerin başarı testi puanlarının atlas kullanımına göre aritmetik ortalama ve standart sapmaları

Seçenekler	N	X	Ss
Hiç	16	9.1875	3.7456
Ara sıra	86	10.0000	3.6170
Sık sık	33	10.1515	3.5011
Her zaman	22	12.4545	3.7762
Cevapsız	39	9.7692	3.6016
Toplam	196	10.1888	3.6837

Coğrafya konuları ile ilgili broşürlerden öğrencilerin %33.2'si ara sıra, %9.2'si sık sık, %6.1'i her zaman yararlandıklarını, %24'ü ise yararlanmadıklarını belirtmişlerdir. Başarı testi puanları ile öğrencilerin coğrafya konuları ile ilgili broşürlerden yararlanmaları arasındaki ilişki incelendiğinde her zaman, sık sık, hiç ve ara sıra şeklinde bir sıralamanın olduğu görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tavsiye edilen coğrafya konuları ile ilgili eserlerden %25.3'ü hiç yararlanmadıklarını belirtirken, %23'ü ara sıra, %9.7'si sık sık, %5.1'i ise her zaman yararlandığını belirtmektedir. Bu soruyu cevapsız bırakanların oranı ise oldukça yüksek olup, %36.7'dir. Öğrencilerin başarı testi puanlarının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tavsiye edilen eserlerden yararlanmalarına göre her zaman, sık sık, hiç ve ara sıra şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Bilgisayar destekli coğrafya programlarından öğrencilerin %29.1'i hiç yararlanmadıkları belirtirken, %21.9'u ara sıra, %11.7'si sık sık, %4.1'i ise her zaman yararlandığını belirtmiştir. Ankette soruyu cevaplamayanların oranı ise %33.2'dir. Öğrencilerin başarı testi puanları bilgisayardan yararlanmalarına göre sık sık, ara sıra, hiç ve her zaman şeklinde sıralanmaktadır.

Öğrencilerin ödevlerini hazırlarken en çok yararlandıkları başvuru kaynaklarından olan ansiklopedilerden yararlanma oranları incelendiğinde öğrencilerin %29.6'sı ara sıra, %24'ü her zaman, %23.5'i sık sık yararlandıklarını belirtirken, %8.7'si hiç yararlanmadığını belirtmiş, bu soruyu öğrencilerden %14.3'ü ise boş bırakmıştır. Öğrencilerin başarı testi puanları ansiklopedilerden yararlanmaları değişkenine göre incelendiğinde her zaman, ara sıra, sık sık, ve hiç olmak üzere sıralanmaktadır.

Gazete, dergi ve televizyonda coğrafya konuları ile ilgili yayınları öğrencilerin %51.5'i ara sıra, %22.4'ü oldukça, %11.2'si ise her zaman takip ederken %12.8'i hiç takip etmediğini belirtmiş, soruyu boş bırakanların oranı ise %2 olmuştur. Öğrencilerin başarı testi puanları gazete, dergi ve televizyonda coğrafya ile ilgili yayınları takip etmeleri değişkenine göre oldukça, her zaman, hiç ve ara sıra şeklinde sıralanmaktadır.

Öğrenci Başarısının Coğrafya Konularına Yönelik Tutumlarına İlişkin Değişkenlere Göre Farklaşması

Coğrafya konularına öğrencilerin verdikleri önem ile başarıları arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir. Öğrencilerden %63.3'ü coğrafya konularını çok önemli, %18.4'ü biraz önemli gördüğünü belirtirken, %14.3'ü pek önemli görmediğini, %1'i hiç önemli görmediğini belirtmiş, %3.1'i ise bu soruyu cevaplamamıştır (Tablo 9). Öğrencilerin başarı testi puanları ile derse verdikleri önem arasındaki ilişki incelendiğinde çok önemli görüyorum, biraz önemli görüyorum, pek önemli görmüyorum, hiç önemli görmüyorum şeklinde bir sıralamanın olduğu görülmektedir (Tablo 10). Öğrencilerin aldıkları minimum ve maximum puanlar incelendiğinde derisi çok önemli gördüklerini ifade eden öğrencilerin başarılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Öğrencilerin coğrafya konularına verdikleri öneme göre dağılımı

Seçenekler	F	%
Hiç önemli görmüyorum	2	1.0
Pek önemli görmüyorum	28	14.3
Biraz önemli görüyorum	36	18.4
Çok önemli görüyorum	124	63.3
Cevapsız	6	3.1
Toplam	196	100.0

Tablo 10. Öğrencilerin başarı testi puanlarının coğrafya konularını önemli görme derecelerine göre aritmetik ortalama ve standart sapmaları

Seçenekler	N	X	Ss
Hiç önemli görmüyorum	2	7.0000	1.4142
Pek önemli görmüyorum	28	8.9286	3.3877
Biraz önemli görüyorum	36	10.0000	3.5857
Çok önemli görüyorum	124	10.6694	3.7541
Cevapsız	6	8.3333	2.6583
Toplam	196	10.1818	3.6837

Öğrencilerin %38.8'i coğrafya konularını çok sevdiğini ifade ederken %30.6'sı oldukça, %23.5'i biraz sevdiğini belirtmişlerdir. Coğrafya konularını hiç sevmediğini söyleyenlerin oranı %5.6 olup, soruyu cevapsız bırakanların oranı ise %1.5'dir. Öğrencilerden coğrafya konularını hiç sevmeyen yada biraz sevenlere bunun sebebi sorulduğunda verilen cevaplardan öğrencilerin %26.5'nin konuları sıkıcı bulduğu, %5.6'sının faydasız bulduğu, %31.1'nin diğer sebeplerle bu cevabı verdiği tespit

edilmiştir. Bu diğer sebepler konuların içeriğinden çok işlenişine yönelik olumsuz tutumlardan olabilir. Soruyu cevapsız bırakanların oranı ise %36.7'dir.

Öğrencilere 5 üzerinden bu dersteki başarısının kaç puan olduğu sorulduğunda %38.8'nin 4, %37.8'nin 5, %16.3'nün 3, %4.6'sının 2, %1'nin ise 1 şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Soruyu cevaplamayanların oranı ise %1.5' dir. Öğrencilerin coğrafya konuları başarı testi puanlarının bu konulardaki başarılarını 5 üzerinden değerlendirmelerine göre de anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Buna bağlı olarak öğrencilerin coğrafya konularındaki başarılarını tutarlı olarak değerlendirdikleri söylenebilir.

Öğrencilerin dersleri sevme derecelerine göre yaptıkları sıralamada %23' ü bütün dersler içinde coğrafya konularını üçüncü, %20.9'u ikinci, %19.4'ü dördüncü, %10.7'si beşinci, %11.2'si birinci sıraya yazmış, %13.3'ü altı veya sonrası diye belirtmiştir. Öğrencilerden %1.5'i ise bu soruyu boş bırakmıştır.

Öğrencilere Coğrafya dersi öğretmeni olmak isteyip istemediği sorulduğunda, %37.2'si hiç istemediğini belirtirken, %30.1'i biraz isterim, %21.9'u isterim, %9.2'si çok isterim diye cevap vermiş, %1.5'i ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerine Ait Bulgular

Öğretmenler ile yapılan ankette %25'nin 11-15 yıl, %50'sinin 6-10 yıl, %25'inin ise 1-5 yıldır Sosyal Bilgiler dersini vermekte olduğu ve %75'inin bu dersi okutmayı çok, %25'nin ise oldukça istediği belirlenmiştir.

Yapılan ankette öğretmenlerin karşılaştıkları problemlerin neler olduğu konusu ele alındığında, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu her zaman sınıfların kalabalık olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin %25'i her zaman, %50'si sık sık ve %25'i ise ara sıra ders araçlarının yetersiz olduğunu, yine öğretmenlerden %75'i sık sık, %25'i ise ara sıra kaynak eksikliği çektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerden metot teknik kullanma sıkıntısını %50'si sık sık, %50'si ise ara sıra çekmektedir. Öğretmenlerin %75'nin haftada 21-25 saat, %25'i ise 15-20 saat arasında ders yükü bulunmaktadır. Öğretmenlerin büyük bir bölümü haftalık ders yükünün çok olduğunu belirtmiştir. Derslerin çeşitliliği de öğretmenlerin karşılaştıkları diğer bir problemdir.

Sosyal bilimlerin amaçlarının gerçekleşmesinde öğretmenin çok önemli rolü vardır. Bilim ve teknolojinin etkisiyle sürekli değişen toplum ve eğitim anlayışı öğretmenlere yeni görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Bu rol, geleneksel olarak üstlenilen aktarımcı yönden öğrenmeye kılavuzluk eden, öğrenci merkezli bir yöne doğru kaymaktadır (Doğanay, 2002:43).

Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler, öğretimin niteliğini etkileyen önemli unsurlardır. Sosyal Bilgiler dersinde, problem çözme, dramatizasyon,

gözlem gezileri, tartışma, soru- cevap, benzetişim, eğitici oyunlar, gösteri, örnek olay incelemesi gibi yöntem ve teknikler etkili olarak kullanılabilir (Şahin, 1994:44).

Araştırmada öğretmenlerin coğrafya konularını işlerken kullandıkları metot ve teknikler incelendiğinde, öğretmenlerin %75'nin her zaman, %25'nin ise sık sık aktarım metodunu, %25'nin her zaman,%50'sinin sık sık, %25'nin ise ara sıra tartışma metodunu uyguladıkları görülmüştür. Düz anlatım, ders kitaplarının kullanımı, tekrarlama ve tartışma, aslında pasif olmasa da, hergün kullanıldığında monoton etkinliklerdir (Barth, Demirtaş, 1997). Öğretmenlerin %50'sinin sık sık, %50'sinin ise her zaman soru cevap metodunu uyguladıkları görülmüştür. Öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinde büyük bir yer tutan soru cevap tekniğinin istenilen başarıyı vermesi, öğretmenin ilgili konularla ilgili yerinde ve etkili soru sormasına bağlıdır (Demircioğlu, 2002: 147). Öğretmenlerin %75'i sık sık, %25'i ise ara sıra problem çözme metodunu uygulamaktadır. Benzetişim metodunu öğretmenlerin %25'i sık sık, %50'si ise ara sıra uygulamakta olup, cevapsız bırakanların oranı %25'dir. Öğretmenlerin sadece %50'si ara sıra gezi ve/veya gözlem yapmaktadır. Gezi ve gözlem yön-temi, öğrencinin çevreye karşı olan ilgisini arttırdığı, çevrenin değerlendirilmesi ve sorunların çözümü yönünden öğrencinin duyarlılığını arttırdığı, toplumun bir ferdi olarak öğrencinin çevreye karşı olan ilgi ve sorumluluğunu arttırdığı görülür (Güngördü, 2002:97). Dramatizasyon metodunu öğretmenlerin %25'i ara sıra uygulamaktadır. Örnek olay incelemesi metodu öğretmenlerin %75'i tarafından ara sıra uygulanmaktadır. Bu durum öğretmenlerin çalıştığı okulların bulunduğu farklı sosyo-ekonomik ve kültürel seviyede sementlere göre de farklılık arz etmektedir.

Amaca uygun bir coğrafya eğitim ve öğretimi yapmanın temel koşulu ya da olmazsa olmazı, dersleri yeterli araç ve gereç kullanarak işlemektir (Doğanay, 2002:336). Öğretmenlerin coğrafya konularını öğretirken kullandıkları araç ve materyaller ve bunları kullanma sıklığı ele alındığında ise öğretmenlerin %75'nin her zaman, %25'nin ise ara sıra yazı tahtasını, %75'nin sık sık, %25'nin ise her zaman harita kullandıkları tespit edilmiştir. İlk ve orta öğretim coğrafya eğitiminde, haritalardan yararlanmak bir zorunluluktur, çünkü bu teknik, hem coğrafya eğitimini görsel duruma getirmeye yardımcı olur, hem de bu uygulama, öğretim yöntemlerinden biri olan gösteri yönteminin uygulanması anlamına gelir (Doğanay, 2002:225). Coğrafya konularının öğretiminde öğretmenlerin %25'i ara sıra tepegöz, slayt ve Tv.-Video kullanırken, %50'si bunları hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Cevapsız bırakanların oranı ise %25'dir. Öğretmenlerin %25'i her zaman ,%50'si sık sık ve %25'i ise ara sıra konuları işlerken grafik ve şekillerden yararlandıklarını belirtmektedir. Model ve numunelerden öğretmenlerin %50'si ara sıra ,%25'i sık sık yararlanırken %25'i bu soruya cevap vermemiştir. Konuların işlenişinde öğretmenlerin %75'i her zaman %25'i sık sık ,%50'si ise ara sıra küre kullanmaktadır.

TARTIŞMA

İlköğretimin yedinci sınıfında Sosyal Bilgiler dersi coğrafya konularının öğretimi ile ilgili daha önce yapılmış olan bir çalışmada (Kayalı, 2000) öğrenci başarısında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmezken, bu çalışmada cinsiyet faktörünün

önemli olduğu tespit edilmiştir. İlköğretim yedinci sınıflarında yapılan araştırmada öğrenci başarısı baba mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterirken, altıncı sınıflarda yapılan bu çalışmada ise anne mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Her iki çalışmada da coğrafya konularına çalışma biçimlerinin öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

İlköğretim okullarında okutulan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde başarıyı etkileyen faktörlerin araştırıldığı bir çalışmada (Öztürk ve Sağlam, 1997) da öğrencilerin başarı puanlarının bu derse çalışma şekline göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Altıncı sınıflarda yapılan araştırmada öğrencilerin başarı puanları ile coğrafya konularının öğreniminde atlas kullanmaları değişkenine göre önemli bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca bu araştırmada altıncı sınıf öğrencilerinin coğrafya konularındaki başarılarını tutarlı bir şekilde değerlendirdikleri de tespit edilmiştir.

Bu araştırma ile Sosyal Bilgiler dersi coğrafya konularında öğrencilerin başarıları üzerinde öğrencilerin derse yönelik tutumları, ders dışında çalışma süre ve biçimleri ile öğretmenlerin tutumları, coğrafya konularını işlerken kullandıkları yöntem ve teknikler, derste kullandıkları araç ve materyallerin çok etkili olduğu görülmektedir.

İlköğretim okullarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretiminin değerlendirilmesinin yapıldığı bir çalışmada (Sağlam, 1997) da bu dersi veren öğretmenlerin dersin öğretiminde kullandıkları metot ve tekniklerin, araç ve materyallerin, ilkelerin öğrenci başarıları üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. İlköğretim 4.-5. sınıf öğrencilerinin Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumunun araştırıldığı başka bir çalışmada (Öztürk ve Baysal, 1999) ise öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki başarı dereceleri ile bu derse karşı tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirtilmektedir. Aynı çalışmada (Öztürk ve Baysal, 1999) okullarda yaygın olan düz anlatım, kitap çalışması ve çok az gerçekleştirilen gezi-gözlem etkinlikleri hariç, öğretmenlerin derslerinde öğretim etkinliklerini kullanma sıklığı ile öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu belirtilmektedir.

Öğrencilerin coğrafya konularındaki başarıları üzerinde etkili olan tutumlarının daha olumlu hale getirilebilmesi için öğretmenlerin derslerinde öğrencilerin daha aktif katılımının sağlandığı etkili öğretim metotları, uygulamaları, derslerde öğrencilerin daha iyi öğrenmelerini sağlayan çeşitli araç ve materyaller kullanmaları gerekmektedir. Ayrıca öğrencilerin başarılarını daha çok arttırabilmek için, öğretmenlerin anne babalar ile işbirliği içinde olmaları gerekmektedir

KAYNAKLAR

- Barth, J.L.ve Demirtaş A. (1997). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Milli Eğitim Geliştirme Projesi Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H. (2002). “ Öğretim Stratejileri”, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ed.:C.Öztürk ve D.Dilek. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2002). “Sosyal Bilgiler Öğretimi” Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ed.: C. Öztürk ve D.Dilek, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, H. (2002). Coğrafya Öğretim Yöntemleri . Erzurum: Aktif Yayınevi.
- Erden, M. (1996). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Alkım Yayınları.
- Erden,M. ve Demirel,M.(1991)”İlkokul 5.Sınıf Öğrencilerinin Kullandıkları Öğrenme Stratejilerinin Etkililiği” Buca Eğitim Fakültesi,I.Eğitim Kongresi.
- Güngördü,E. (2002). Coğrafya’da Öğretim Yöntemleri. Ankara: NobelYayın.
- Kayalı, H. (2000). “ İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Başarıyı Etkileyen Faktörler” Eğitim Bilimleri Dergisi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yay. No:686, Atatürk Eğ. Fak. Yay. No:43. Sayı: 12, s. 183-194.
- Öztürk, C. ve Baysal, N.(1999). “ İlköğretim 4.-5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumu” Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 6, s.13-21.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Sağlam, H.İ.(1997). “ İlköğretim Okullarında Okutulan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Başarıyı Etkileyen Faktörler” Çukurova Üniversitesi , 3. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu.
- Sağlam, H. İ. (1997) . İlköğretim Okullarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretiminin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sönmez,V. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, Ankara: Anı Yayıncılık.

